

rozsahu platí též ony předpoklady, jež platí pro lidskou společnost všeobecně. Jinak řečeno: demokratická bude ona společnost, která při dynamičnosti všeho společenského dění umožní stálé obnovování sociálního konsensu; to však je možné jen tehdy, když zřetelové částečné jsou podřízeny zřetelům celku. Ať to kdo považuje za náhodu či za nutnost, pojem „vědecký“ se v tomto smyslu kryje s pojmem „demokratický“: jedinou žádoucí, protože vědecky podloženou, zahraniční politikou jest zahraniční politika vpravdě demokratická.

NÁBOŽENSKÁ KRIZE V NĚMECKU.

Vážné nebezpečí pro hitlerismus.

Náboženský konflikt, jehož jevištěm je dnes Německo, je jedním z nejzajímavějších politických událostí dneška. Po prvé za svého trvání stojí hitlerovský režim před vážným nebezpečím: náboženskou válkou. Má-li nacionální socialismus, který všecko zničil, všecko rozšlapal, státi se jednou obětí svých omylů a chyb, bude to následek odporu náboženského ducha a vzpoury křesťanského svědomí proti doktrínám a metodám, které jsou odvozovány ze starého germánského pohanství.

Bylo totiž vždycky omylem domnívati se, že hospodářské nesnáze mohly by na konec rychle přivést k pádu hitlerovskou diktaturu. Hospodářská situace Německa je ovšem špatná a stále se jen zhoršuje. To však nezabraňuje milionům Němců, aby byli stále plni nadšeného obdivu vůči svému Führerovi. Hospodářská krize sama nestačí k tomu, aby vyvolala změnu v celkových názorech obyvatelstva. Miliony Němců budou žít třeba v nedostatku a budou se odívati těmi nejbídnějšími látkami, jen když budou moci zpívat a pochodovati slavnostním krokem. A totéž je možno říci i o zahraniční politice, pokud tato nedospěje ke katastrofě. Ale i tehdy by bylo zcela možno, že kázeň a sentimentalismus by se spojily s opojujícím nepřekonatelným a překypujícím patriotismem.

Tyto dva příklady ukazují současně stinné i jasné stránky německé existence. Politicky žije každý Němec nikoliv ve skutečném světě, nýbrž ve světě, který si sám ve své obrazotvornosti vytvořil. Snáší hlad, vyžaduje-li toho idea. Nechá si poroučeti a vyčerpávati se únavou, věří-li v ideu, jejímž jménem jsou na něm žádány mimořádné výkony. Hitler na rozdíl od ostatních vůdců politických stran se neomezil na kritiku, nýbrž vytvořil celý nový systém, který vysvětloval vše a nenechával nic v nejasnosti; v tom je počátek jeho úspěchu. Tento systém vyžaduje naprostou podřízenost jednotlivce státu. A proto také celé masy Němců obětují tomuto systému až i své osobní blaho bez reptání, protože bez myšlení. Neboť obět je přímo jádrem celého systému právě tak jako v primitivních náboženstvích.

* * *

A přece i dnes stejně jako včera zůstává u většiny Němců aspoň kousek srdce zachován jednotlivci. Je to poměr člověka k jeho bohu. Je málo moderních národů, které by v celku byly tak upřímně zbožné jako národ německý. V tomto směru je Němcovo srdce, které ostatně překypuje sentimentalismem, neobyčejně naivní. Na této krásné náboženské naivitě je také založena víra v Hitlera se strany velikých lidových mas, pro něž zaujímá nacionální socialismus místo náboženství tak jako ještě dosti nedávno

byl marxismus náboženstvím statisíců dělníků. Tehdy stejně jako dnes se stala víra politickou vášní.

To se s obzvláštní silou projevilo zatím u těch Němců — zatím jich ještě není mnoho — kteří ve svém nacionálně-socialistickém fanatismu jsou hotovi jíti až ke kultu Wotana. Avšak duše, v nichž zůstala dosud představa starého dobrého Boha, nechťejí svoliti k tomu, aby i v náboženském směru musili se dáti vésti státem, a to i když v zásadě nenamítají ničeho proti politickému nacionálnímu socialismu. U katolíků jde jen o jejich jednotlivé postavení naproti Bohu, jehož prostředníkem na zemi je církev. Ale u protestantů se k tomu připojuje ještě vzpomínka na tradici bojů za víru. Německý národ nikdy nebojoval za svou politickou svobodu, avšak sváděl války náboženské. Za protestantství bojoval po desítky let. Reformace byla náhražkou politické revoluce, kterou Němci nikdy nedovedli uskutečniti. Svoboda křesťana — abychom mluvili jako Martin Luther — byla podnětem mnoha bojů. A proto také představuje pro miliony Němců ideu, která hraje stejnou roli jako politická svoboda u států, které mají revoluční tradici.

To vše vysvětluje, že v zemi, kde nikdo ani brvou nepohnul, když šlo o obhajobu demokracie, lidské cti a spravedlnosti, v zemi, kde lidé klesli tak hluboko, že oslavovali bartolomějskou noc z letošního 30. června jako nestranný mohutný čin Führerův, který dal bez rozsudku povraždití své nejdůvěrnější přátele, to vše vysvětluje, proč jediné církve se postavily na odpor.

Statečný boj katolíků za vedení většiny biskupů je dobře znám v celém světě. Avšak o stanovisku protestantské církve se toho ví většinou méně. Pro toho, kdo zná Německo jen povrchně, bylo toto stanovisko dosti velkým překvapením. V Prusku byl protestantismus dříve zjevně úzce spjat se státní mocí, jelikož král byl „summus episcopus“ (nejvyšším biskupem). Nejvyšší náboženští představitelé hnali loyalismus až k otroctví. A přece není to náhodou, že profesori všech německých universit i vyšších škol jiných druhů se dali snadno „zglajchšaltovat“, ba dokonce i s nadšením, ovšem s jedinou výjimkou profesorů protestantských teologických fakult. Je zajímavé, že po celé měsíce se hitlerovský režim neodvážil začít boj proti rebelům.

Jen pozvolna se „hnutí německých křesťanů“ vytvořené hitlerovským režimem pokusilo dostati násilím pod svou moc všechny protestantské obce. Hnutí německých křesťanů není naprosto nějakým novopohanstvím, jak se mnozí často nesprávně domnívají; avšak je namířeno proti osobě Ježíše Krista a ohrožuje svobodu protestantských obcí. Ani nacionální socialismus, který uznává princip „Führera“ v životě politickém, nedovede pochopiti, že by nějaký „Führer“ mohl poroučeti i pastorům. Protestant nemá potřebí zprostředkovatele mezi sebou a mezi svým bohem. Jeho pastor není knězem ve smyslu katolické církve. Každý protestantský křesťan sleduje sám svou cestu k nebi, kterou mu udává bible. Ale právě proto se protestant domnívá, že má právo zvoliti si svobodně toho, kdo podle jeho smyslu mu komentuje a vykládá slovo boží.

Odpor proti násilí, které je činěno náboženskému svědomí byl stejně silný se strany pastorů jako se strany věřících. Pastor Niemöler (jenž byl ostatně velitelem jedné z nejznámějších ponorek ze světové války a jenž pak zaměnil důstojnickou uniformu za kněžský talár) káže ještě dnes přes všechny oběžníky a zákazy vydané již před měsíci před velikými zástupy lidstva, které se otevřeně chodí k němu zpovídat a které zcela nedávno naplnily velké náměstí před berlínskou katedrálou, kdež zůstaly po dlouhé hodiny v tiché modlitbě, když jim bylo znemožněno poslechnouti kázání.

Ve Francii i v Československu se v některých listech objevily zprávy založené na nesprávných informacích hitlerovské propagandy, že odpor protestantské církve proti hitlerovskému režimu je dílem několika ctižádostivých pastorů. Nic není nesprávnějšího. Oposiční liga pastorů má tisíce členů a přes osm set pastorů bylo již disciplinárně nebo trestně stíháno a potrestáno. Ale nejfrapantnějším je, že k pouličním manifestacím došlo právě v Mnichově a ve Stuttgartu. V Mnichově to byli zejména katolíci a ve Stuttgartu většinou protestanti, kteří se otevřeně vzbouřili. Protestanti württemberské jsou většinou velmi zbožní a jejich fanatismus spolu se známou tvrdohlavostí Švábů tvoří pro hitlerismus velmi tvrdý oříšek.

Toto hnutí — jediné to duchovní hnutí, které dnes se staví otevřeně proti režimu — nebude moci býti potlačeno násilím. Zůstává nezdolným pilířem zabodnutým do masa jednotného nacionálně-socialistického státu. Toto hnutí se zejména bouřlivě vyvíjí v jižních zemích a v Porýní a tak je možno, že jednou dospěje i k následkům politické povahy, které by snadno dosáhly toho, že kádr (až dotud považovaný za odolný naproti každé zkoušce) jednoty Německé říše by se rozpadl.

* * *

Bylo určitým překvapením, že Svatá Stolica loni uzavřela konkordát s hitlerovským Německem, když politická strana katolického centra byla rozpuštěna. Vatikán, přijímaje to, čemu nemohl zabrániti, chtěl aspoň udržeti spirituelní a časové zájmy, o něž pečuje, tím způsobem, že se pokusil o spolupráci s nacionálním socialismem. Tak se vysvětluje podepsání konkordátu, který sjednával se strany Německa von Papen a který zřejmě spočívá na zvláštní dvojsmyslné základně. Je-li alespoň jen jedno právo, o němž katolická církev nemůže vůbec vyjednávat, nechce-li se vzdáti úplně své funkce, je to mravní a intelektuelní formace katolické mládeže. Avšak i hitlerismus chce formovati veškerou německou mládež bez ohledu na to, je-li katolická, protestantská nebo bez vyznání, podle zásad nacionálního socialismu. Chce ji prosytit až do hloubi duše oněmi zásadami nejvyššího rasismu, které se úplně přiči rozumem a všemu, co morálně bylo získáno za dvoutisíciletou éru křesťanské civilisace, která má určitý vliv na celém světě i na ty, kteří se ani trošku nestarají o náboženství.

Konflikt mezi nacionálním socialismem a katolictvím byl nevyhnutelný, neboť základní princip světovosti katolické církve se nedovede nikdy smířiti s výlučnou zásadou rasismu. To stačí, nezávisle na všech argumentech rázu mravního i sentimentálního, k vytvoření propasti mezi katolictvím a hitlerismem, kterou nic na světě nedovede překlenouti. Jestliže apoštolská římská církev katolická jednou se rozhodne k tomu, aby povolila vměšování se nacionálního socialismu do náboženského života věřících, jestliže jednou svolí k tomu, aby lidská svědomí byla opanována rasovým ideálem a hrubým kultem síly, pak tím okamžikem ztratí svou mravní autoritu ve světě a vzdá se toho, co tvoří její *raison d'être*.

Hitlerova vláda stejně jako kdysi islám chce disponovati náboženskou mocí právě tak jako mocí politickou, vojenskou a správní. Proto také vytvořila oficiální církev, „legální, zákonnou církev“, v jejíž čelo postavila člověka požívajícího důvěry Führe-rový — Ludvíka Müllera. Jeho intronisace byla provedena 24. října s velkým leskem, avšak na obzoru se přece objevily mraky. Protestantští biskupové z Hannoverska, Württemberska a z Bavorska se nezúčastnili slavnosti přes hrozbu, že budou suspendováni hlavou oficiální církve. A ve skutečnosti opravdu došlo uvnitř protestantské církve ně-

mecké k boji, a není jisto, zda nejvyšší představený oficiální církve, která přímo věřá z nacionálního socialismu, musí zvítěziti již jen vlivem toho, že umístí na věžích kostelů prapory, na nichž místo kříže Kristova se bude skvíti hákovitý kříž Hitlerův.

Jest možno opravdu říci, že čest německé rasy by vyžadovala takové roztržky s křesťanskou minulostí? Že lidové masy, které jsou vhnány do bludů příliš prostoučkými formulami, by to skutečně aspoň po nějaký čas nedovedly pochopit, nebo že přece nakonec pochopí? Avšak těžko je pochopitelné, že intelektuální Německo, Německo s velkou tradicí filosofickou a vědeckou si může dělati iluze o celém tomto hnutí a nemá odvalu užitečně reagovati proti tomuto zbloudění německé civilisace.

DR. ALFRED FUCHS:

K POLITICKÉ PSYCHOLOGII MLÁDEŽE.

V mezinárodním tisku jsou pořádány četné ankety o psychologii mládeže, jako byla na př. nedávná anketa „Journalu des Débats“. Ale nepořádají se jenom ankety, píší se o tomto předmětu i solidní knihy, v nichž mládež jest přesně dělena na generace a mezigerace, při čemž stále ještě zůstává hlavním mezníkem válka. Není také divu, že problém mládeže jest tolik diskutován, nejenom proto, že na mládeži závisí budoucnost, ale i proto, že mládež myslí jinak, než myslily generace předválečné. I když si ušetříme nepřesná dělítka generační, musíme přiznat, že typický pro myšlení mládeže jest především jistý irracionalismus, jistý antiintelektualismus a jistý kolektivismus v myšlení. Čelná italská revue shrnula psychologii mládeže, jak se projevila v anketě „Journalu des Débats“ v tuto větu: „Mládež málo myslí, má mnohé ctnosti, ale jsou to spíše ctnosti kolektivní, než ctnosti, jež vyrůstají v samotě.“

Ano — tato mládež umí být kamarádká, umí napnout vůli, umí zapírat bolest, umí přinášet oběti často neúměrné, na př. sportovní zdatnosti, ale jest v ní málo toho, co cenily generace předchozí: málo prvku myslitelského a literárního. Této mládeži, zvláště ovšem mládeži, jež vyrůstala za války, bývá vytýkáno, že jde ve svém antiintelektualismu až k infantilnosti a že projevuje příliš mnoho pozornosti lesklému povrchu věcí. Tento rys by ovšem bylo možno vysvětlit právě tím, že válečná mládež vlastně neměla dětství. Musila namnoze předčasně sdílet starosti dospělých, byla podvyživena, strádala hladem i zimou — není tudíž divu, že si dojmy dětství nahradila až v dospělém věku a že vnějšnosti životní, jež jinak jsou dětství samozřejmé až nadměrně zdůrazňuje. Do jisté míry to platí i o té mládeži, jež vyrůstala pod přímým vlivem hospodářské krise. Není divu, že tato mládež pociťuje přílišnou složitost rozumové kultury a civilisace jako břemeno a že není nikterak nadšena intelektem, jenž nevede posléze k ničemu jinému, než ke skepsi, neboť pouhou skepsí nelze žít. Vystihl to dobře Švehla, když pravil, že bude-li nemocen a budou-li se čtyři graduovaní doktoři nad ním hádat, místo co by jej léčili, že je raději vyžene domů a pošle pro bábu kořenářku. Nemocný potřebuje jednoznačných formulek. To jsme viděli zvláště v Německu, kde celý národ takřka odmítl intelektuály a šel k bábě kořenářce, kdy dal přednost politice citu před politikou rozumu.

Neobyčejný agitační úspěch Henleinův dává i nám hojné látky ku přemýšlení o psychologii našich Němců a německé mládeže zvláště. Kde se vzal, tu se vzal, přišel